

Beslisnota voor het college

Datum 24 september 2024

Onderwerp Vervolg aanwijzingsprocedure gemeentelijke monumenten
Wederopbouwperiode

Versienummer V1.1

Portefeuillehouder Anja Roelfs

Samenvatting

Dit voorstel informeert het college over het vervolg van de aanwijzingsprocedure gemeentelijke monumenten van het thema Wederopbouw na het besluit van 13 september 2022. Het college wordt geadviseerd om een procedure tot aanwijzing als gemeentelijk monument conform de Erfgoedverordening Zwolle 2024 op te starten voor de in de niet openbare bijlage bij dit voorstel aangegeven 19 objecten/ensembles uit de Wederopbouwperiode. Ter onderbouwing hiervoor dient de eveneens niet openbare actualisatie van de rapportage over het ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle.

Financiële gevolgen

Betreft doel 6.1.4. Erfgoed als inspirerend thema

Begroting wijzigen Nee

Budgetnummer Nvt

Bijlagen

1. Beslisnota voor het college d.d. 13 september 2022, met het onderwerp: *Starten procedure tot aanwijzing als gemeentelijk monument: Wederopbouw (1940-1965)*.
2. Het Oversticht, *Actualisatie ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle* (Zwolle 2023).
3. Objecten/ensembles.
4. Lijst met aangedragen panden vanuit Burgerpanel.

Openbaarheid

- ☒ Openbaar
- ☐ Geheim

Ontwerp besluit

Het college besluit:

1. Kennis te nemen van de *Actualisatie ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle* (Zwolle 2023);
2. Kennis te nemen van de genomen processtappen;
3. Een procedure tot aanwijzing als gemeentelijk monument conform de Erfgoedverordening Zwolle 2024 op te starten voor de in bijlage 3 aangegeven objecten/ensembles uit de Wederopbouwperiode;
4. Op grond van artikel 87 van de Gemeentewet juncto artikel 5.1. lid 2 sub i (het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen) van de Woo geheimhouding op te leggen ten aanzien van bijlage 2, 3 en 4 behorende bij deze

Datum 24 september 2024

beslisnota. Deze geheimhouding op te leggen tot het moment waarop het formele collegebesluit tot al dan niet aanwijzing van de gemeentelijke monumenten is genomen.

Collegebesluit d.d.:

- ☐ Conform
- ☐ Gewijzigd
- ☐ Aangehouden
- ☐ Teruggenomen

Inleiding

In Zwolle staan veel bijzondere historische gebouwen. Een deel daarvan is aangewezen als monument. Een deel nog niet, terwijl er wel sprake is van aanwezige monumentale waarden. Daarom is, in vervolg op een initiatiefvoorstel vanuit de gemeenteraad, een meerjarig project gestart om de lijst met gemeentelijke monumenten uit te breiden tot een representatieve gemeentelijke monumentenlijst. Dit gebeurt themagewijs. De monumentenlijst bestond hoofdzakelijk uit monumenten van 'jongere bouwkunst' (periode 1850-1940). De inventarisaties richten zich daarom op de periodes waaruit nog nauwelijks of geen gemeentelijke monumenten zijn aangewezen, zoals de periode tot 1850, het Interbellum (1915-1940) of Post-65, of op specifieke thema's zoals historische winkelpuizen of boerderijen.

Op 13 september 2022 heeft uw college besloten om:

1. Het proces zoals aangegeven onder paragraaf 1.7 van deze nota voor het thema ruimtelijk gebouwd erfgoed uit de wederopbouwperiode (1940-1965) op te starten om te komen tot een representatieve gemeentelijke monumentenlijst waarop de verschillende tijdperiodes en bouwstijlen evenwichtig zijn vertegenwoordigd;
1. Een procedure tot aanwijzing als gemeentelijk monument conform de Erfgoedverordening Zwolle 2010 op te starten voor reeds door de eigenaar ingediende verzoeken tot aanwijzing: Thorbeckegracht 19/20 en Burgemeester Drijbersingel 11 (dr. Itardschool).

In deze beslisnota wordt voorgesteld om een procedure tot aanwijzing als gemeentelijk monument conform de Erfgoedverordening Zwolle 2024 op te starten voor de in bijlage 3 aangegeven 19 objecten/ensembles uit de wederopbouwperiode. Daartoe is een actualisatie uitgevoerd, zijn processtappen doorlopen en is er in ANNO Stadsmuseum Zwolle onder meer een expositie geweest in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de première van *Andere Tijden* over dit onderwerp.

Kader

- De Erfgoedverordening Zwolle 2024.
- Collegebesluit d.d. 13 september 2022.

Beoogd effect

Het opstarten van een proces om de (top)resultaten van objecten uit de periode van de wederopbouw (1940-1965) aan te wijzen als gemeentelijk monument. Hiermee werken we themagewijs verder aan een representatieve gemeentelijke monumentenlijst voor de gemeente Zwolle. Dit heeft als doel: het duurzaam instandhouden van belangrijke cultuurhistorische en monumentale waarden.

Datum

24 september 2024

Argumenten***1.1 Kennis te nemen van de actualisatie van de rapportage over het ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle;***

Het Oversticht heeft in opdracht van de afdeling Erfgoed in de periode 2013/2014 onderzoek gedaan naar het ruimtelijk erfgoed uit de periode 1940-1965. Deze periode is sterk onderbelicht op de gemeentelijke monumentenlijst. Slechts 5 willekeurige objecten zijn sinds de jaren '80 van de vorige eeuw als gemeentelijk monument aangewezen¹. Zwolle kent 1 rijksmonument uit deze periode: het kantoorgebouw van Schrale's Beton door architect G. Th. Rietveld (Willemsvaart 21).

Het onderzoek heeft geresulteerd in twee rapporten. Het eerste rapport vertelt allereerst het verhaal van de wederopbouw (1940-1965) in Zwolle en geeft een voorlopige waardering van het ruimtelijk erfgoed. Het tweede rapport geeft aan de hand van inventarisaties een waardering en advies wat als de 'top' van het ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle aangemerkt kan worden. Dit rapport is inmiddels deels door de tijd ingehaald. Zo is een pand gesloopt en zijn andere panden door bouwplannen gewijzigd.

In bijlage 2 is de *Actualisatie ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle* (2023) opgenomen. Met deze actualisatie is de inventarisatie uit 2014 vernieuwd. Dit is overeenkomstig de beschreven processtap uit uw besluit d.d. 13 september 2022. Gelet op andere lopende specifieke thema's zijn de wederopbouwkunst, boerderijen en kerken als categorieën, uit deze actualisatie van het gebouwde erfgoed van de wederopbouw gelaten.

Deze actualisatie van het ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle leidt tot het advies, zoals in de waarderingstabel op pagina 54-57 van het rapport is opgenomen, om een deel van het gebouwde erfgoed aan te wijzen als gemeentelijk monument en een ander deel te voorzien van een aanduiding Waarde - Cultuurhistorie -2 of Waarde- Cultuurhistorie -1.

Ad. 2 Kennis te nemen van de genomen processtappen;

In uw besluit d.d. 13 september 2022 zijn diverse processtappen benoemd. De volgende zijn als volgt afgerond:

1. De formele aanwijzingsprocedures voor de panden aan de Thorbeckegracht 19/20 en Burgemeester Drijbersingel 11 zijn inmiddels met uw besluit d.d. 13 december 2022 voltooid.
2. Overige processtappen:
 - a. Het onderzoeksrapport is geactualiseerd (zie 1.1);
 - b. Van 27 januari - 10 april:2023 is in Anno Stadsmuseum Zwolle in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een expositie over de Wederopbouwperiode geweest. Ook heeft de première 'Van Krot tot Vinex – Bouwen, bouwen, bouwen' van Andere Tijden in ANNO plaatsgevonden. Daarnaast is in het weekend van 25/26 maart een themamiddag met presentatie over de wederopbouwperiode aan de hand van oude foto's door Dick en Coleta Hogenkamp geweest.
 - c. Bij de start van het meerjarig proces om de lijst met gemeentelijke monumenten te actualiseren zijn alle Zwollenaren uitgenodigd om een bijdrage te leveren aan de

¹ Gemeentelijke monumenten uit de wederopbouwperiode in Zwolle: het monument 1940-1945 (Ter Pelkwijkpark, opgericht in 1949-1950, ir. Alberda en T. Leeser), de vroegere Jeanne d' Arc school (Assendorperdijk 55, 1962-1964, P.A. Lankhorst), de muziektent (Assendorperplein, 1950, C.J. Vriens), een woning (Prins Bernhardstraat 8, 1959-1960, H. Scheffer) en de bedrijfshal van B.V. IJzerleeuw (Gasthuisdijk 15, 1961-1962, Bouwbureau Van Leer's Vatenfabrieken). Aan deze laatste aanwijzing is een artikel in de uitgave van het Zwols Historisch Tijdschrift (2012, nr. 1) gewijd

Datum

24 september 2024

inventarisatie. Middelen zoals een flyer die op verschillende plekken in de gemeente werden verspreid, oproepen en informatie via de gemeentelijke website en in artikelen in de krant, leidden diverse voorgedragen gebouwen. Verrassenderwijs zijn daarbij veel objecten uit de periode van naoorlogse bouwkunst aangedragen.

In mei 2024 het burgerpanel gevraagd toparchitectuur uit de wederopbouwperiode aan te leveren. Het rapport is nog niet definitief gereed. In de vragenlijst is gevraagd welke gebouwen uit de wederopbouwperiode (1940-1965) volgens hen een monumentenstatus verdienen. Bijna 300 panelleden hebben iets ingevuld bij deze vraag. Meerdere panelleden merkten bij deze vraag iets op over de sloop van het gouverneurshuis (in de jaren tachtig van de vorige eeuw).

In bijlage 3 staan gebouwen die vijf keer of vaker zijn genoemd door de panelleden. De suggesties, voor zover al niet (uit een andere tijdperiode) aangewezen als monument, komen grotendeels overeen met het advies van het onderzoeksrapport *Actualisatie ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle*. Dit geeft geen aanleiding om de voorgestelde lijst aan te passen.

Ad 3. Een procedure tot aanwijzing als gemeentelijk monument conform de Erfgoedverordening Zwolle 2024 op te starten voor de in het voorstel aangegeven 19 objecten/ensembles uit de Wederopbouwperiode;

In het rapport *Actualisatie ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle* (Zwolle 2023) door Het Oversticht (Bijlage 1, pagina 61) en met de juiste adressering genoemd in bijlage 3 zijn 19 objecten/ensembles in Zwolle opgenomen met een advies om aan te wijzen als gemeentelijk monument. Geadviseerd wordt om voor deze objecten de procedure tot aanwijzing als gemeentelijk monument conform de Erfgoedverordening Zwolle 2024 op te starten.

Gevolgen voor een eigenaar als een pand gemeentelijk monument wordt

Na bekendmaking van het uiteindelijke aanwijzingsbesluit (niet zijnde onderhavig besluit tot het opstarten van de procedure) is een pand een beschermd gemeentelijk monument. In de redengevende beschrijving staat vermeld wat onder de bescherming valt. Dit is het exterieur en de overige in de beschrijving genoemde onderdelen van het monument. De eigendomssituatie wijzigt hiermee niet. Soms heeft een eigenaar het gevoel dat het eigendom als monument in waarde daalt of onverkoopbaar wordt. Juridische procedures in Nederland over deze vraag hebben dat gevoel niet bevestigd. Een monument is er om te gebruiken. Daarom is er in goed overleg met erfgoed van de gemeente veelal ruimte om te zoeken naar aanpassingen aan het monument, die enerzijds recht doen aan de (gebruiks)wensen en anderzijds rekening houden met de monumentale waarden. Voor grotere wijzigingen heeft de eigenaar een omgevingsvergunning nodig (veelal is een omgevingsvergunning bij dergelijke wijzigingen ook al nodig vanuit de overige bepalingen van de Omgevingswet). In de gemeente Zwolle zijn veel voorbeelden te vinden van monumenten die zijn gewijzigd naar de eisen van deze tijd en/of geschikt zijn gemaakt voor een nieuwe functie. Voor regulier onderhoud is geen vergunning nodig. Wel gelden er ten aanzien van het bouwkundig onderhoud *uitvoeringsvoorschriften voor onderhoud en herstel van beschermde monumenten* waarin is vastgelegd welke materialen en technieken geschikt zijn voor het onderhouden van monumenten. Particuliere eigenaren kunnen voor restauratie, onderhoud en kleur-historisch onderzoek een beroep doen op de Subsidieregeling monumenten Zwolle. Daarnaast kan een eigenaar in geval van restauratie, herbestemming en/of verduurzamen een Cultuurfonds-hypothek aanvragen. Dit is een provinciale regeling die wordt

Datum 24 september 2024

uitgevoerd vanuit het Restauratiefonds. De Cultuurfonds-hypotheek is een lening met een lage rente. De rente ligt 4,5 % onder de marktrente, met een minimum van 1,5%.

Handreiking

Na de aanwijzing van de Krekenbuurt (Aa-landen) in 2016 is door middel van een pilot onderzocht of monumenteigenaren in deze stedenbouwkundige en architectuureenheid beter gefaciliteerd kunnen worden door vooraf meer duidelijkheid te geven over aanpassingsmogelijkheden. Voorbeelden zijn mogelijkheden voor zonnepanelen, isolatiemogelijkheden en handvatten over aanbouwen. Dit heeft geresulteerd in een handreiking die in de praktijk veel duidelijkheid biedt. Ook voor het thema wederopbouw zal een handreiking worden opgesteld.

Ad 4. Bovenstaande punten een geheimhouding op te leggen totdat het formele collegebesluit tot aanwijzing van de monumenten genomen is.

Zie hiervoor het kopje openbaarheid.

Alternatieve mogelijkheden

Contrair op uw besluit van 13 september 2022 kan worden gekozen om geen aanwijzingsprocedure op starten of voor meer of minder objecten/ensembles een aanwijzingsprocedure op te starten dan die vanuit het onafhankelijk onderzoeksrapport *Actualisatie ruimtelijk erfgoed van de wederopbouw in Zwolle* worden voorgedragen. Dit is onwenselijk vanwege consistentie in besluitvorming en vanwege de beleidskeuze om de lijst met gemeentelijke monumenten te actualiseren tot een representatieve gemeentelijke monumentenlijst waarop de verschillende tijdperiodes en bouwstijlen evenwichtig zijn vertegenwoordigd. De procedure is mede bedoeld om andere belangen inzichtelijk te maken en uiteindelijk een zorgvuldig en evenwichtig besluit over het al dan niet aanwijzen van de betreffende objecten/ensembles te kunnen nemen.

Maatschappelijk draagvlak & participatie

Bij de start van het meerjarig proces om de lijst met gemeentelijke monumenten te actualiseren zijn alle Zwollenaren uitgenodigd om een bijdrage te leveren aan de inventarisatie. In mei 2024 het burgerpanel gevraagd toparchitectuur uit de wederopbouwperiode aan te leveren. De 'selectiecommissie' bestaande uit diverse organisaties uit de Zwolse gemeenschap² die speciaal in het kader van het inventarisatie- en aanwijzingsproject is ingesteld wordt om advies gevraagd.

Communicatie

De belanghebbenden worden op de hoogte gesteld van de start van de formele aanwijzingsprocedure. De eigenaren van de voorgestelde gemeentelijke monumenten worden via gesprekken, brieven en informatiebijeenkomsten geïnformeerd over de procedure, de gevolgen van een aanwijzing als gemeentelijk monument en om uitleg te geven, mogelijke angsten weg te nemen etc.. Ook wordt hun de mogelijkheid geboden (mondeling dan wel schriftelijk) een zienswijze in te dienen.

Financiën

De procedure wordt gevolgd vanuit reeds beschikbare FTE binnen het team Erfgoed.

² Zwolse Historische Vereniging, het Zwolse Architectuur Podium, Vereniging Vrienden van de Stadskern Zwolle, Stichting Levende Stadsgeschiedenis Zwolle, het Oversticht en het team monumentenzorg.

Datum 24 september 2024

Risico's

- Verlies van belangrijke erfgoedwaarden als een pand niet wordt aangewezen als monument. De voorgestelde procedure is erop gericht om dit risico te minimaliseren.
- Een eigenaar kan weerstand hebben tegen aanwijzing van het object als gemeentelijk monument en kan uiteindelijk na definitieve besluitvorming een juridische procedure starten. De voorgestelde procedure is erop gericht om duidelijkheid te geven over de gevolgen van een aanwijzing als gemeentelijk monument, om belangen inzichtelijk te maken en om uiteindelijk een zorgvuldig en evenwichtig besluit over het al dan niet aanwijzen van de betreffende objecten/ensembles te kunnen nemen.

Vervolg

- Opstellen redengevende beschrijvingen (Q3 2024);
- Formeel advies vragen aan de monumentencommissie (Q3 / Q4 2024);
- De selectiecommissie die bestaat uit diverse organisaties uit de Zwolse gemeenschap om advies vragen (Q4 2024);
- Opstellen handreiking omgang met wederopbouwmonumenten opstellen (Q3/Q4 2024);
- Stadswandeling langs wederopbouwarchitectuur houden (Q4 2024);
- De eigenaren van het beoogde monument informeren en de mogelijkheid bieden tot het indienen van een zienswijze (Q4 2024);
- Collegevoorstel over het al dan niet definitief aanwijzen van een voorgedragen gebouw als gemeentelijk monument (Q4 2024 / Q1 2025).

Openbaarheid

Op grond van artikel 87 van de Gemeentewet juncto artikel 5.1. lid 2 sub i (het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen) van de Woo geheimhouding op te leggen ten aanzien van bijlage 2, 3 en 4 behorende bij deze beslisnota. Dit omdat onderhavig besluit geen formeel besluit tot aanwijzing is maar een procedureel besluit tot het opstarten van een procedure tot aanwijzing van genoemde objecten/ensembles tot gemeentelijk monument. Het voeren van een zorgvuldige procedure met onder meer het vragen van advies aan de monumentencommissie, het informeren van de belanghebbenden, het geven van een mogelijkheid tot zienswijze etc. vergt de nodige tijd. Met de geheimhouding wordt voorkomen dat belanghebbenden indirect over de aanwijzingen geïnformeerd worden en wordt getracht onrust en desinformatie te voorkomen. Zodoende kan de procedure op een goed functionerende manier worden gevolgd. De geheimhouding eindigt op het moment waarop het formele collegebesluit tot al dan niet aanwijzing van de gemeentelijke monumenten is genomen.